

ቃልሲ ካብ ምልክነት ናብ ደሞክራሲን ኤርትራዊ ፖሊቲካዊ ሰነ-አጎምሮን

The struggle against Dictatorship and the Psychology of the Eritrean Politics

ብፍስሓ ናይር

ዕለማ ናይዚ ሓተታዚ ኣብዚ እዋንዚ ቃልሲ ካብ ምልክነት ናብ ደሞክራሲያ ሰለምንታይ ኢዩ ካብዚ ዘለዎ ምንጽጻግን ኣብ ሓድሕድ ምንእኣሶን ክወጽእ ዘይከኣለ፣ ኣብ ዝሓለፈ ናይ 15 ዓመታት ቃልስና ኣብ በበታኡ ዝጓነፈና ዘሎ ንምብራህ ኢዩ፤

ኣብ መንጎ እቶም ተቃላኒቲ ንደሞክራሲያዊ ለውጢ ወይ ድማ ቃልሲ ካብ ምልክነት ናብ ደሞክራሲያዊ ስርዓት ንምትካል ዝጓነፈ ውሽጣውን ግዳማውን ተጸብኦታት፣ ከምቲ ፕሮፈሶር ሃንቲንግቶን ኣብቲ ብዙሕ መጽናዕትታቱ ኣብ ሳልሳይ ማዕበል ኣብ ዝብል ጽሑፍ ከም ዝገልጹ፣ኩሉ እቲ ዝሓለፈ ማዕበላት ንደሞክራሲያዊ ለውጢ ብዙሕ ሓጽጽጽን ዕንቅፋታትን ስለዝገጠሞ ገሊኡ ዝተዓወተ ገሊኡ ድማ ኣብ መንጎ ከይተዓወተ ዝፈሸለ ኣሎ ይብል ንኣብነት ኣብቲ ሳልሳይ ማዕበል ብ 1974 ኣብ ሃገረ ፖርቱጋል ኣንጻር ምልክነት ቀጺሉ ድማ ኣብ ሃገራት ደቡብ ኤውሮፓ ከም ንኣብነት፣ ስፓንያን ድሓር ድማ ኣብ ሃገራት ላቲን ኣመሪካ ካብ 1970ክሳብ 1980 ዝተኸየደ ቃልሲ ንደሞክራሲያዊ ለውጢ ከም ሳልሳይ ማዕበል ክጽዋዕ ብዙሓት ተመራመርቲ ንደሞክራሲያዊ ለውጢ ይሰማምዑሉ።

እቲ ኣብ ግዜ ምውዳእ ዝሑል ኩናት ዝተራእየ ድማ ራብዓይ ማዕበል ይበሃል። ኣብዚ ማሪና ኦተዋይ ዝብሃል ተመራማሪይ (Marina Ottaway) "ኣፍሪቃዊ ደሞክራሲያውነትን ለኒናዊ ምርጫን" ኣብ ዝብል ጽሑፍ ብዛዕባ ምትእትታው ደሞክራሲያነት ኣብ ሃገራት ኣፍሪቃ ዓወቱን ፍሽለቱን ብዝብል ወድዓዊ/ Empirical ትንተና የቅርብ፤ ከምኡ እውን ክራው ፍሮድ ያንግ (CrawfordYoung) ዝብሃል ተመራማሪይ ሳልሳይ ደሞክራሲያዊ " ማዕበል ኣብ ኣፍሪቃ" ኣብ ዝብል ጽሑፍ፣" ጸገማትን ግርጫታትን፣ ምቛም መንግስትን፣ ባእስን ደሞክራሲያን ኣብ ኣፍሪቃ)ብዝብል እቲ ዝተረገበ ባእስን ናይ ሓድሕድ ኩናትን ቅንጻላን ሕርሕራይ ገሩ ይገልጹ። እስከ እዚ ኣብዚ መበል 21 ዘመን ኣብ ኤርትራን ኣብ ከባቢ ሃገራት ኣፍሪቃን ማእከላይ ምስራቅን ዝካየድ ዘሎ ንስመዮ "ሓምሻይ ደሞክራሲያዊ ማዕበል" ናበይ ገጹ ኢዩ ዝኸይድ ዘሎ፣ ኣብ ናይ ሎሚ ጽሑፈይ ኣብቲ ናይ ኤርትራ ካብ ዝብገስ ክሳብ ሎሚ ኣበይ ገጹ ኢዩ ዝኸይድ ዘሎ ከም ምክትታላይን ምንባባይን ምስቲ ዝሓለፈ ኣርባዕተ ደሞክራሲያዊ ማዕበላት ከነጻጽሮን ከቀረርቦን ክፍትን ኢዩ፤

እተን ዘትኩረለን ነጥብታት ድማ እዘን ዝስዕባ ኢዩን፤፤

- እዚ ኣብ ኤርትራ ዝካየድ ዘሎኹ ካብቲ ዝሓለፈ ናይቲ ኣርባዕተ ደሞክራሲያዊ ማዕበላት ዝምድና ኣለዎዶ፤

መንቀሊ ናይዚ ሕጂ ኣብ ውሽጢ ሓይልታት ንደሞክራሲያዊ ለውጢ ኣብ ኤርትራ ዝርኤን ዝጓነፈናን ዘሎ ናይ ሓድሕድ ምንጻግን፣ ምስትናዕቅን ካበይ ዝወረስናዮን ኢዩ፤

- እዚ ዝካየድ ዘሎ መስርሕ ደሞክራሲያዊ ቃልሲ ኣብ ኤርትራ ከምቶም ዝሓለፉ ማዕበላት ንገለ ሃገራት ዘዓወተ ንገለ ሃገራት ግን ኣብ ሓድሕድ ውግእን ፍሽላትን ዶ ከይከውን ካብተን ዝፈሸላን ዝተዓወታን እንታይ ክንመሃር ክ ኢልና፤
- እቲ ኣብ ኤርትራ ዝካየድ ቃልሲ ካብ ምልክነት ናብ ደሞክራሲያ ካብተን ካልኣት ሃገራት ኣብ ትሕቲ ምልክነት ክሰቀዩ ዝጸንሓኹ ብእንታይ ንፍለ፤

1. እዚ ኣብ ኤርትራ ዝካየድ ዘሎኹ ካብቲ ዝሓለፈ ናይቲ ኣርባዕተ ደሞክራሲያዊ ማዕበላት ዝምድና ኣለዎዶ፣ መንቀሊ ናይዚ ሕጂ ኣብ ውሽጢ ሓይልታት ንደሞክራሲያዊ ለውጢ ኣብ ኤርትራ ዝርኤን ዝጓነፈናን ዘሎ ናይ ሓድሕድ ምንጻግን፣ ምስትናዕቅን ካበይ ዝወረስናዮን ኢዩ፤

እቲ ዝሓለፈ ደሞክራሲያዊ ማዕበላት ኩሉ ብሰላማዊ ኣገባብ ኣይተወድኡን፣ ንኣብነት ናይ ፖርቱጋል (Salazar) ይኹን ስፓንያን (Francisco- Franco) ብዙሕ ደም ፈሲሱን ንብረት ጠፊኡን ኢዩ፤ እቲ ኣብ ላቲን ኣመሪካ ዝተኸየደ እውን ብቀሊል ኣይኮነን ተዓዊቱ፣ ንኣብነት ምልካዊ ወተሃደራዊ ስርዓት ፒኖሾት (Pinochet) ክንደይ ሰብን ንብረትን ድሕሪ ምሕላቅ ኢዩ ኣብ ዕርቂ ዝኣተወ፤ እቲ ዝነውጡ ምልክነት ኣብ ፖርቱጋል ኢዩ ነሩ፤ ኣብ ሃገራት ምዕራባዊ ኣፍሪቃ ብፍላይ ኣብተን ግዝኣት ፈረንሳይ ዝነበሩ እውን ብ1990 ኣቢሉ ዳርጋ ኩሎም ምልካውያን ወተሃደራዊ ስርዓታት ፍሽላቶም ምስ ፈለጡ ነቶም ተቃዋሚቶም ተፈላጥነት ሂቦም ገሊኡን ናብ ደሞክራሲያዊ ስርዓት ምሕደራ ዝተሰጋገሩ ኣለዎ፤ ንኣብነት በኒን ትበሃል ሃገር ሓንቲ ካብ ምልክነት ናብ ደሞክራሲያዊ ስርዓት ዝተዓወተት ኢያ፤ ገሊኡን ድማ እቲ መስርሕ ደሞክራሲያ ተዓንቂፉ ኣብ ምልክነት ተመልሶ። እቲ ብ2011 ካብ ቱኒስያ ጀሚሩ ናብ ግብጽን ሊብያን ቀጺሉ ናብ የመን ድሓር ድማ ናብ ሱርያ ዝቀጸለ እቲ ገና ዘይተወድኡ ማዕብል ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ኢሎም ይገልጽዎ ተመራመርቲ ደሞክራሲያዊ ማዕበላት። ካብዚ ኣተን እታ ሓንቲ ብውሑድ ክሰራ ናብ ደሞክራሲያ ንምስግጋር ዝበቅዔት ሃገር ቱኒስያ ጥራሕ ኢያ፤ እተን ካልኣት ግን ኣብ ኩናት ሓድሕድን ግርጫትን ስለ ዝኣተዎ እቲ መስርሕ ገና ናብ ደሞክራሲያዊ ስርዓት ክሰገራ ኣይከኣላን፤ እቲ ምክንያታት ካብቲ ዝጸንሖ ኣመሰራርታ መንግስትን፣ ፖሊቲካዊ

ስልጣን ብሲቪሊዊ ይመላደር ስለዝነበረ እቲ ወተሃደር ኣብ ፖሊቲካዊ ስልጣን ቦታ ሰለዘይነበሮ ክኸውን ይኸእል ኢሎም ዝምስክሩ ኣለዉ።

ቃልሲ ካብ ምልክነት ናብ ደሞክራሲያ ኣብ ደንበ ተቃውሞ ኤርትራ እውን ንቃልሱ ምስቲ ናይተን ኣንጻር ምልክነት ናብ ደሞክራሲያውነት ዝምድና ኣለዎ። ምክንያቱ እቲ ምንጩ ግርጭት ኣብ ሕቶ መንግስታዊ ኣወዳድባን፣ ቅዋማውን ደሞክራሲያውን ሕንጻት ሃገር ሰለዝኸነ። እተን ኩለን ሃገራት ናጽነትን ምስተጎናጸፉ፣ እቲ ናጽነት መሪሖ ዝመጽኤ ነቲ ምስግጋር በቲ መስርሕ ሕዝባውን ደሞክራሲያውን ክንዲ ዝመርሖ፣ ኣነ ኢዩ ናጽነት ኣምጺኤልካ፣ኣነ ዝበልኩኻ ግበር ዝብል ትምክሕቲ ክንዲ ድልዩታት ሕዝብን፣ ጠለባትን፣ ዝምልሽ ብኢደ ወነንኡ ነታ ሃገር ከምቃሕ ዝበሎ ክመርሖ ይብገስ፣ድሕሪ ገለ ዓመታት ድማ እታ ሃገር፣ ኣብ ትሕቲ ሕሱምን ጭካንን ውልቀ መላኺ ስርዓት ትሰቀ፣ ኤርትራ ሎሚ ከምቲ ማክስ ወበር (Max Weber) ዝብሎ እታ ሓንቲ ከም ነጻ ሃገር ዘቋጽራ እቲ ኣህጉራዊ ተፈላግነት ሉዑላውነት እንተዘኮይኑ ከም ሃገር ናይ ሕዝብ ሉዑላውነት ዘይብላ፣ ማለት ከም ነጻ ሃገርን መንግስትን ዘፍልጥ እቲ ሰለስተ ዝተኣሳሰረ(Components) ትሕዝቶታት ንሃገር ሃገር ዘብላ/

መሰረታዊ ቅርጻ መንግስቲ- Physical basis of the state

ትካላት መንግስቲ- Institutions of the state

ስነ- ሓሳብ መንግስታዊ ምሕደራ- The idea of the state

ዘይብላ ብወተሃደር ትሕሎ ናይ ውሑዳት ሰባት ብሕታዊት ኩባንያ እምበር ኣብ ኤርትራ በዚ ሰለስተ ኣካላት ዝተመስረተ መንግስታዊ ምሕደራ የለን።

ኣብ መንጎ ተቃውሞትን እቲ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ምልካዊ ስርዓትን ፍልልያቱ ኣብ ኣቋቋማ መንግስትን ሕዝብን ዘሎ ፍልልያት ኢዩ። ስለዚ ደንበ ተቃውሞ ከጽንዖን ክፈልጦን ዘለዎ ቃልሲ ናብዚ ሕቶ እዚ ዝተመርኩሰ ክኸውን ኣለዎ በሃላይ ኢዩ። እቲ ኣብ ውሽጢ ተቃውሞ ደንበ ናብዚ ንክበጽሕ ኩነታት ብኣካደምያውን ተመክሮኣውን ኣፍልጦታት ከሰንዮ ኣለዎ። ደንበ ተቃውሞ እዚ ናይ ሎሚ ዘካይዶ ዘሎ ቃልሲ ካብ ናይ ዝሓለፈ ዕጥቃዊ ቃልሲ ዝተፈለየ ምዃኑ ክግንዘብ ኣለዎ። ነዚ ኣፍልጦ ክህልዎ ድማ ዝሓለፈን ዘሎን ዝመጽእን ንክፈልጥ ዘኸእሎ ታሪኻዊ ኣመጸጽኣን ኣፈታትሓን ፖሊቲካዊ ግርጭታቱ ብኣካደምያዊ መጽናዕቲ ክስነድን ኣብኡ ተመርኩሱ ድማ ደሞክራሲያዊ ኣፈታትሓ ከናዲ ኣለዎ።

ኣብዚ ኣካደምያዊ መጽናዕቲ ብሓደ ሸነሽ ምስግጋር ካብ ምልክነት ናብ ደሞክራሲያውነት፣ በቲ ካልእ ሸነሽ ድማ ብረታዊ ግጭትን ኣፈታትሓ ፍልልያትናን ምስቲ ናይ ካልኣት ሃገራት እናዘመድና፣ ክፍለጥ ዘለዎ እቲ መስርሕ ምስግጋር ካብ ደንበ ተቃውሞ ጀሚሩ ኣፈታትሓ ውሽጣዊ ግርጭታቱ ካብ ብሕጂ ክፈልጦ ዘለዎ እምበር ሕጅስ ነዚ ምልክነት ንእለ ድሓር ንሓስበሉ ዝብል ብሂል ኣብቲ ናይ ዝሓለፈ ኣካደምያዊ መጽናዕታት፣(Huntington, Gene Sharp) ሃንቲንግቶን ወይ ድማ ጂን ሸርፕ

አይሰማማዕን፣ እንተደኣ ድሕሪ ወድቀት ምልክነት ንሕሰብሉ ክይኑ እቶም ከምኡ ዝብሉ ናይ ግድን ኢዩ ብኤምፕሪ/ Empirical examples ክቅርቡልና ኣለዎም። ኣብዚ ግዜ እቲ ክጽናዕ ዘለዎ እቲ ኣብ ደንበ ተቃውሞ ዘሎ ፖሊቲካውን፣በርገሳውን ከምኡ ድማ ነጻ ውልቀሰባትን ዝብል ዝተፈለገሉ ሓይልታት ናበይ ገጹ ኢዩ ዝኸይድ ዘሎ ከመይ ገሩ ድማ ኢዩ ነዚ ምልክነት ኣልጊሱ ድሕሪ ምልክነትከ እንታይ ዓይነት መንግስቲ ክተክል ይሓስብን፣ ምስ ሕዝቢ ዘለዎ ዝምድናን ኣብ ሓድሕዱ ዘለዎ ስነትን ክክሳብ ክንደይ ተኣማምነት ኣለዎም ክፍተሽ ዘለዎ ጉዳይ ኢዩ።

እቲ ኣብ ደንበ ተቃውሞ ዝርኤ ዘሎ ናይ ምንጽጻግን፣ነንሕድሕድካ ምንሻውን፣ ኣብ ናይ ዘመና ሓዲሽ ተክኖሎጂ ኣቲኻ ናይ ቃላት ውግእ ምዝውታር ካብ ፖሊቲካዊ ታሪኽ ኤርትራ ካብ መሰል ርእሱ- ውሳኔ ኤርትራ ካብ ዝሓለፉ ካብ ፖሊቲካዊ ሰልፍታት ኣብ ግዜ ፈደርሽን ከምኡ ድማ ኣብ ብረታዊ ቃልሲ ዝወረስናዮ ናይ ባእስን ቈደብን ፖሊቲካ ኢዩ፣ ሰለዚ እዚ ውርሻ እዚ ንፖሊቲካዊ ሰነ-ኣእምሮ እናሃወኻ፣ ንቃልስና ድሕሪት ይጎብኡ ኣሎ ካብዚ ሰነ - ኣእምሮኣዊ ናይ ፍርሓትን ሓድሕድ ጥርጠራን ክንወጽእ ኣይከልናን ዘሎና።

እቶም ፖሊቲካውያን ካብቲ ግዜቲ ጀሚሮም ዝመስረትዎ ከምቲ ማክስ ወበር/ Max Weber ዝሰምዮ ኣባታዊ ወይ ፓትርሞንያሊስም/ Partimonialism ማለት እቲ ወድዓዊ ኩነታት ሕዝብኻ ካብቲ ግላዊ ጥቅምታትካ ምስቲ ዘሎካ ስልጣን ዘይምፍላይ ኢዩ ይብል፣ እቲ ናይ ኤርትራ ፖሊቲካዊ ኣስኪኹዓ እውን ነዚ ይመስል፣ ፖሊቲካዊ ሰልፍታት ሞስሊም ሊግ ወይ ድማ ሰልፊ ኣንድነት ኣብ ሃገራዊ መንነታት ኣይኮናን ተመስሪተን ዝነበሩ እንታይ ድኣ ኣብ ሃይማኖታውን ባህላውን ንኡስ መለለይታት ናይ ገለ ሕዝብታት ኤርትራ ሰለ ዝነበሩ ነዊሕ ከይኮዱ ነቲ ዝነበረ ፈደራላዊ ምሕደራ ኣፍሪሰን ንኤርትራ ምስ ንጉሳዊ ስርዓት ሃይለ ስላሰ ከምትቁረን ገበርኣ። እቲ ኣብ ግዜ ብረታዊ ቃልሲ ዝተራእዮ እውን ኣስኪኹኡ ካብቲ ናይ ዝሓለፈ ሞስሊም ሊግን/ Moslem League ስልፊ ኣንድነት/ unionist party ዝፍለ ኣይነበረን፣ ክልቲ ኡ ድማ ኣብ ትሕቲ ፓትርሞንያሊስም ዝብል ኣምር ንውልቀ መሪሕነት ካብቲ ናይ ሃገር ኣይፈልይዎን ኢዮም፣ ን ኣብነት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ማለት ብኣኣቶም ኤርትራ ማለት ስለዝኣምኑ፣ ነብስ- ተኣማምነት የብሎምን ከምኡ እውን ኣብ ደንበ ተቃውሞ እዚ ተራእዮዚ ኣሎ። እምበር ደንበ ተቃውሞ መታን ካብ ናይ ምንጽ ጻግን፣ ምስትናዕቅን ክወጽእ እንታይ ክግበር ኣለዎ፣ እቲ ስልጣን ውልቃዊ ኮይኑ እቲ ናይ ሕዝቢ ጉዳያት እውን ንሱ ጥራሕ ዝውስኖ ምስ ዝኸውን እቲ ፓትርሞንያሊስም ዓንቃፍን ነቲ ባህርያዊ ፍልልያት ናይ ሕዝብታት እናስተን ዓቀን፣ ነንሕድሕዶም ከምዝጓነጹን ከምዘይሰማምዑን ገሩ ዕድመ ስልጣኑ የንውሕ፣ እቲ ሎሚ ኣብ ደንበ ተቃውሞ ዝርኤ ዘሎ ናይ ምንዕዓቅን፣ ነንሕድሕድካ ምንጫትን ናይ ሎሚ ዘይኮነስ ምስ ፖሊቲካዊ ታሪኽና ተኣሳሲሩ ዝመጽኤ ኢዩ፣

ኤርትራ ከምተን ካልኣት ሃገራት ኣፍሪቃ ብዙሕ ሕዝብታት፣(Multi-cultural) ዝተፈለለዎ ቋንቋታትን ሃይማኖታትን ዘለዎም ዝነብሩሉ ሃገር ኢያ፣ ኣብ ሓንቲ ሃገር ብዙሕ-ባህላውን ፣ ሃይማኖታውን ምህላው ሃብቲ ሃገር ድኣ እምበር ጸገም ኣይኮነን፣ ጸገም እቲ ነዚ ብዙሓውነት ከተመሓደር ዘይምኽኣል ኢዩ። ደንበ ተቃውሞ ነፍሰ ወከፍ ፖሊቲካዊ ይኹን በርገሳዊ ወይ ውልቃዊ ኣብዚ ግዜዚ ቀዳምነት ክህበ ዘሎ መጀመርያ ነዚ ኣብ ውሽጡ ኮይኑ ዝዕንቅፎ ዘሎ ጸገማት ኣለልዩ ክኣልዩን ከመሓደሮን ጸዕርታት ከካይድ ኣለዎ፣ ናይ ዝሓልፈ ተመክሮታት እትቀስመሉን እትመሃረሉን ሰሚናራትን ዋዕላታትን እናወደብካ ድማ ንናይ ሕዝብኻ ኣፍልጦ ብዛዕባዚ ግርጭታት ኣተኣላልያኡን ኣፈታትሓኡን ምንዳይ እዋኑ ኢዩ።

- 2. እዚ ዝካየድ ዘሎ መስርሕ ደሞክራሲያዊ ቃልሲ ኣብ ኤርትራ ከምቶም ዝሓለፉ ደሞክራሲያዊ ማዕበላት ንገለ ሃገራት ዘዓወተ ንገለ ሃገራት ግን ኣብ ሓድሕድ ውግእን ፍሽላትን ከይከውን እንታይ ክንገብርን ከነማልእን ኣሎና ካብተን ዝፈሸለን ዝተዓወታንክ እንታይ ክንማሃር ኣሎና?

ምትእትታው ደሞክራሲያውነት ከምቲ ኣቀዲመ ዝገለጽክዎ ነዊሕን መሪርን ቃልሲ ዝሓትት ኢዩ፣ ገለ ሃገራት ብዝሓጸረ ግዜ ንምልክነት ስዒረን ናብ ደሞክራሲያዊ ስርዓት ዝተሰጋገሩ ኣለዎ ዝበዝሓ ግን ካብ ምልክነት ናብ ምልክነት ካብ ኩደታ ናብ ኩደታ እናተሰገሩ ክሰብ ሕጂ ኣብ ትሕቲ ምልክነት ዝሰቀ ሃገራት ኣፍሪቃ ብዙሓት ኢዮን። ደሞክራሲያዊ ስርዓት እቲ ዝሓሸ ስርዓት ምሕደራ ምስቲ ውሽጣዊ ኣመሓዳድራ ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት ጠቓሚ ተባሂሉ ዝፍለጥ ዝውቱር ዳርጋ ዝበዝሓ ሃገራት ዓለም ዝኸተልኦ ስርዓት ምሕደራ ኢዩ። ናይ ደሞክራሲያ ኣገላልጺን ኣቃውማን ኣገዳስነቱ ኣብቲ ንደሞክራሲያዊ ለውጢ ዝቃለሱ ዘውጽእዎ ስትራተጂ ይምርኩስ፣ እዚ ድማ ናብቲ መጨረሻታ ክትበጽሖ ትደሊ ዝመርሓካ ናይ ሎምን ጽባሕን መገዲ ምስኣልን ብኡ ተመሪሕካ ድማ ነቲ ግዝያዊ ዕንቅፋታት ብልዝብን ምርድዳእን እናፈታሕካ ናብ መጻኢ ገጽካ እናማዕዶኻ ምስትእትጓዓዝ ኢዩ ካብ ፍሽላትን ውግእ ሓድሕድን ንሃገርካን ሕዝብኻን ዋሕስ ናይ ብሓንሳብ ብሰላም ናይ ምንባር መሰረት ተንበር፣ በዚ መንጽርዚ ቃልሲ ደንበ ተቃውሞ ከመይ ይመስል፣ ናበይ ገጹ ኢዩኽ ዝዝንብል ዘሎ ናብቲ ንህዝቢ ኤርትራ ካብ ምልክነት ናብ ድሕነት ዝመርሕ ኮይኑይ ይርኤ ኣሎ ወይስ ከምተን ካልኣት ቅድሚ ሕጂ ዘይተዓወታ ብሰንኪ ሕጽረታተን ካብ ኩደታ ናብ ኩደታ ኣብ ድኸነትን ብልሽውናን ዝነብሩ ሃገራት ክትከውን ኢያ፣ሕቶ ናይ ኩሎም ብኤርትራ ዝግደሱ ኮይኑ ኣሎ፣ እቲ ዝዓበዩ ሕቶ ሎሚ ደንበ ተቃውሞን ኩነታቱን ድኣ እምበር ምልጋስ ምልካዊ ስርዓት ኣብ ኤርትራ ኣይኮነን፣ እቲ ስርዓት ባዕሉ ወግሖ ጸብሖ ነፍሰ-ቅትላት እናካየደ ባዕሉ ክወድቅ ኢዩ እቲ ሕቶ እቲ ድሕሪኡ ዝመጽእ ኢዩ።

ደንበ ተቃውሞ በዚ ሕዝብ ዘሎ መገዲ እንተድኣ ቀዲሉ ኣብ ውሽጡ ቅርጻን ኣስራርሓን ንሕጅን ጽባሕን ብንጹር ኣቀሚጡ እንተዘይተቃሊሱ እምነት ሕዝቡን ተቀባልነት ብኣህጉራዊ ማህበረ ሰብ ተቀባልነት ስኢኑ ኣብቲ ዝደልዮ ለውጢ ክይበጽሑ ክተርፍ ይኸእል፤ እዚ መታን ከይርከብ ኢዩ ድማ ብዙሓት ግዲሳት ኤርትራውያን ኣምሪሮም ዝጽሕፉን ዘተንቡሁን ዘለዉ።

ካብ ዝሓለፈ ማለት ካብ ምውላድ ኤርትራዊ ሃገራውነት ክሰብ ሎሚ ዝወርስናዮም ጊዑ ኣፈታትሓ ከምኡ እውን ካብ ክባቢናን ዓለምን ከምዚ ናትና ኩነታት ቃልሲ ዘሕለፉ ተማሂርናዶ ኣይተመሃርናን ኢልና ምስ እንመዝን፣ ገና ኣይተመሓርናን ኣሎና ብሃላይ ኢዮ፣ ተማሂርና ነርና እንተንኸውን ገለ ምልክታት ናይ ለውጢ ምረኤርና፣ ክሰብ ሕጂ ግን ኣብ ዕንክሊል ኢና ንነበር ዘሎና። ካብዚ ዕንክሊሎ ክንወጽእ ምምኽካርን ምልዝዘብን ብሃገር ደረጃን ብኣህጉራዊ ደረጃን ከድልየና ኢዩ።

3. እቲ ኣብ ኤርትራ ዝካየድ ቃልሲ ካብ ምልክነት ናብ ደሞክራሲያ ካብተን ካልኣት ሃገራት ኣብ ትሕቲ ምልክነት ክሰቀዩ ዝጸንሑኹ ብእንታይ ንፍለ፣

ምልክነት ኣብ ሓንቲ ሃገር ታሪኻዊ ኣመጸጽ፣ እቲ ሎሚ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ምልክነት ድሕሪ ናጽነት ኤርትራ ዝመጽኤ ኣይኮነን ምስቲ ታሪኻዊ ፖሊቲካዊ ቃልሲ ዝተጸንሰሰ ስዒቡ ድማ ኣብ ብረታዊ ቃልሲ ዝዓበየ፣ ነንሕድሕዱ ክቅንጽል ዝመጽኤ ባህሊ ማለት ንፍሉይ ርእይቶ ዘለዎ እናቀንጸለ ዝመጽኤ ድሕሪ ናጽነት ድማ ሕዝቢ ኤርትራ ፍቶ ጽላእ ንሕና ኢና ንገዝኣካ፣ ንሕና ዝበልናካ እንድሕሪ ዘይትግበር ኩንካ ኤርትራና ግደፍ ባዕሉ ናይ ትምክህትን ትዕቢትን ካብተን ድሕሪ መግዛእቲ ማለት 1945 ናጽነተን ዝተጓነጸፉ ሃገራት ኣፍሪቃ ዝፈልዮ ባህሊ ናይ ትዕቢት ምንጩ ናይዚ ኣብ ኤርትራ ነጊሱ ዘሎ ውልቀ-መላኺ ኢዩ። እተን ሃገራት ኣፍሪቃ ብ1945 ናጽነተን ዝተጓነጸፉ ኣብ መጀመርያ ብሓውሲ-ደሞክራሲያ ኢዮን ጀሚረን፣ ናይ ምስግጋር ግዜያዊ መንግስትን ፓርላማን ቅዋምን እውን ነርዎን፣ እቲ ኣብ ኤርትራ ስልጣን ዝሓዘ ውድብ ግን፣ ካብታ ዝተበገሰላ ማለት ናጽነት ካብ ዝጩብጥ ግዜ ጀሚሩ ብዘይ ናይ ሓሶት መብጽዓታት ወይ ድማ ንይምሰል እንተዘኮይኑ ብሓቂ ኣሚኑሉ ኣይኮነን ነቲ ሕጂ ገለ ካብቲ ስርዓት ተኣልዮም ቅዋም ይተርጎም ዝብሉ ዘለዉ እውን እቲ ሕቶ ሕዝቢ ክንዩው ቅዋም ምኺኑ ክፈልጡ ኣለዎም። ንዑ በሉ ቅዋም ንተርጎሞ እንተበለ ከምቲ ናይ ዛዩር መንግስቲ ምቡቱ ኮይኑ እቶም ተቃውሞቲ በዚ ናይ ሞቡቱ ምትላላት ዝመስል ኣሚናኦም ምስ ኣተዉ፣ በዘ መላዝኦ ገሩ ድማ ንቶም ተቃውሞቲ ብብሓይ ኣጥፊኦም ኣብ ኤርትራ እውን እዚ ስልቲ ናይ ሞቡቱ ከይድገም ተቃውሞቲ ብሓቂ ደሞክራሲያዊ ለውጢ ዝደልዩ በዚ መታለሊ መላታት ምልኪ ክታለልዩ የብሎምን፣ እቲ ውሩይ ፍሉጥን ፕሮፈሶር ጂን ሻርፕ/ prof.Gene Sharp/ ኣብ ጽሑፋቱ ከምዝገልጸ ተቃውሞቲ ንይምክራሲያዊ ለውጢ ኣብ ድኹም ኩነታት ከለዉ ምስ ምልካዊ ወተሃደራዊ ስርዓት ኣብ ዘተ ክኣትዉ የብሎምን

ይብል፣ ዳርጋ ኩለን አንጻር ምልክት ዝሰዓራ ሃገራት እቲ መላኺ ስርዓት ኢዱ ሂቡ ወይ መሀደሚ ምስ ዝሓት ጥራሕ ክኸውን ኣለዎ።

ደንበ ተቃውሞ ኤርትራ ካብቶም ካልኣት ዝፍለየሉ ሓደ እተን ናይ ካልኣት ሃገራት ኣብ ውሽጢ ሃገር ኢየን ቃልሰን ዝጀመራን ዘለዎን፣ እቲ ናይ ኤርትራ ግን ኣብ ስደት ኢዩ ጀሚሩን ዘሎን፣ እዚ ድማ እዩ እቲ ዝ ዓበዩ ፍልልይ፣ እቲ ካልእ ደንበ ተቃውሞ ኤርትራ ክሰብ ሎሚ ኣብዚ 15 ዓመት ንኩሉ ዝጥርንፍ ናይ ሓባር ጽላል ኣብ ትሕቲ ሓድነታዊ ሃገራዊ መንነት ንኩሉ ብሔራት ብማዕርነት ዝሓቁፍ ንመጻኢ ናይ ብሰላም ብሓባር ምንባር ዘውሕስ ኪዳን መስሪቱ ክሰርሕ ዘይምኽኣሉ እውን ካልእ ፍልልይ ካብቶም ካልኣት ሃገራት ኢዩ።

ኣብ መደምደምታ መታን እቲ ኣብ ውሽጢ ኤርትራ ዘሎ ሕዝብን ወተሃደርን አንጻር ምልክት ክለዓል ጭቡጥ ስእሊ ናይቲ ኣብ ደገ ዘሎ ተቃውሞ ክርኢ ኣለዎ፣ እዚ እንተድኣ ርእዩ ድማ ከልዓል ናይ ግድን ኢዩ እሞ ንዑ ቅርጻ ኣወዳድባናን ኣስራርሓናን ንሕድስ ብዝብል መዛዘሚ ጽሑፊይ እድምድም።

ዝተወከሰኸውን ጽሑፋት/ References

1. John W. Harbeson, " Rethinking Democratic Transitions: Lessons from Eastern and Southern Africa," in Richard Joseph (ed) State, Conflict, and Democracy in Africa.
2. Young Crawford, " The third Wave of Democratization in Africa: Ambiguities and contradictions."
3. Spears, Ian S., " Understanding inclusive peace agreement in Africa": the problem of power sharing.
4. Huntington, Samuel P. The third Wave: Democratization in the late twentieth century.
5. Tekeste Negash, Eritrea and Ethiopia, : " The federal Experience", Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala 1997.
6. David Bloomfield and Ben Reilly, " Characteristics of Deep- rooted conflict"
7. Gene Sharp, " From dictatorship to Democracy" A conceptual Framework for Liberation, The Albert Einstein Institution.